

2. Лікарські рослини: Енциклопедичний довідник. К.: «Українська Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, Український виробничо-комерційний центр «Олімп», 1992. 544 с.
3. Лікарська сировина тваринного походження. URL: https://cnc.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Pharmacognosy_3-67-77.pdf.
4. Лікарські засоби. ЛЗ, лікувальні препарати, ліки, медикаменти. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8/.
5. Фіточай “Листя Крופиви Дводомної”. URL: <https://shop.phytosvit.com/shop/fitochayi/lystia-kropyvy-dvodomnoji/>.

УДК 61:179.7:34

ПИТАННЯ ЕВТАНАЗІЇ ТА МЕДИЧНОГО ПРАВА

279

**Юлія ОЛЬХОВІКОВА, Ольга СКЛАДАННА, Єгор КУЗЬМЕНКО, Ангеліна
АВРАМЕНКО**

Медичний фаховий коледж

**Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
м. Запоріжжя**

Обов'язком медичних працівників є не лише у відновленні здоров'я пацієнта, але й у тому, щоб полегшувати його страждання, сприяти «легкому відходу з життя». Життя людини в світі та Україні визнається найвищою соціальною цінністю, а право на життя є найважливішим серед особистих немайнових прав. Феномен евтаназії (легка, безболісна смерть) в суспільстві існував з давніх часів, але дискусії навколо нього не припиняються досі. Підґрунтям у дослідженні явища евтаназії стали праці: Сократа, Платона,

24 січня 2024 р., м. Запоріжжя

Ф. Бекон, З. Фрейда, О. Маліновського, М. Малєїної, А. Іванюшкіна, Б. Юдіна, А. Громова, С. Бакуніна, Ю. Дмитрієва, С. Бикової, Г. Романовського, А. Зильберта, В. Акопова, Астахова, С. Бородіна, Т. Добко, Н. Крилова, Н. Болотіної, Л. Красицької, О. Капінус, С. Стеценка, Р. Стефанчука [2,4,6].

Тема евтаназії сьогодні обговорюється в засобах масової інформації. В Інтернеті публікуються матеріали про закінчення життя за допомогою евтаназії видатних людей сучасності, котрі є кумирами нашої молоді. Особливості підліткової психології сьогодні стали зброєю в руках злочинців. Так, в Інтернеті стали поширюватися небезпечні суїцидальні ігри ,такі як «F57», «Тихий дім», «Синій кит», «Червона сова» тощо. Підлітки реєструються в соціальних мережах і за вказівкою незнайомих беззаперечно виконують завдання, які передбачають загрозу самому собі фізичного болю. Кінцівкою гри є самогубство. Евтаназія, це також самогубство, якому сприяє медичні працівники або інші особи. А що знає наша сучасна молодь про право на смерть, про вбивство з мотивів співчуття чи милосердя? Чи ототожнюють вони ці поняття з евтаназією? Актуальність обраної теми можна пояснити тим, що дискусії про легалізацію евтаназії, тобто припинення життя людини в максимально швидкий і безболісний спосіб, неодмінно натрапляє на дуже складні питання – цінності людського життя та релігійних вірувань, лікарської моральності та бажання полегшити страждання близькій людині [1]. Погляди на евтаназію в Україні суперечливі та породили неоднозначну юридичну оцінку цього морально-етичного явища, що знайшло своє відображення в законодавствах різних країн, більшість з яких закріпили право на смерть. В Україні евтаназія заборонена законом. Однак кримінальне законодавство країни не містить спеціальної норми, яка б регулювала відповідальність за вбивство з мотивів співчуття до невиліковно хворого. Також, в українському суспільстві залишається відкритим питання: чи можлива легалізація евтаназії в Україні? У цьому матеріалі ми принаймні спробуємо розібратися з деякими з них. А ще – зрозуміти, наскільки реальним є узаконення добровільного відходу з життя в

Україні. Метою роботи було дослідити проблеми в евтаназії з фізіологічної точки зору та кримінальної відповідальності в Україні. В ході дослідження поставлені наступні завдання: зробити теоретичний аналіз наукової літератури, фізіологічної точки зору та кримінальної відповідальності стосовно легалізації та заборони евтаназії. Розкрити суть поняття евтаназії та охарактеризувати її види. Визначити правові та морально-етичні аспекти евтаназії. Виявити проблеми евтаназії з фізіологічної точки зору. Привести приклади аргументації прибічників та супротивників евтаназії. На основі соціологічного опитування студентів, викладачів МФК ЗДМФУ та медичних працівників ЛПЗ з'ясувати сприйняття проблеми евтаназії. Методи дослідження обрано аналіз літературних джерел та статистичний метод. Практичне значення роботи полягає в обґрунтуванні причин недопустимості легалізації евтаназії в Україні до чинного Кримінального кодексу країни відносно відповідальності за акт здійснення евтаназії і допустимість евтаназії з фізіологічної точки зору. Згідно дослідження евтаназію слід розуміти як «добровільне припинення життя насамперед на прохання пацієнта або, у рідкісних випадках, уповноважених розпоряджатися його вибором» [3]. Зрозуміло, що лікарська помилка, коли медпрацівник через невміле лікування або ж безпідставну відмову від нього сприяє смерті хворого, вважатися евтаназією не може. Нині ж евтаназію часто асоціюють із поняттям «асистованого самогубства», хоча насправді вони не повністю тотожні. Асистоване лікарем самогубство – лише один зі способів припинити життя пацієнта на його прохання, коли лікар дає хворому смертельний препарат або рецепт на нього, але не вводить його власноруч. Але, звісно, обставини можуть вимагати рішучих дій саме від лікаря. Більшість медиків та юристів поділяють евтаназію на активну та пасивну. Під активною евтаназією розуміють введення помираючому будь-яких лікарських засобів або інші дії, що тягнуть за собою швидке настання смерті. При пасивній евтаназії припиняється надання медичної допомоги, що прискорює настання природної смерті. Відповідно до законодавства України, в нашій державі евтаназія

заборонена законом. Так, в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» в ч. 3 ст. 52 вказано, що медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань. Такі дії за кримінальним кодексом України кваліфікуються як просто умисне вбивство (без пом'якшуючих та обтяжуючих обставин) за ч. 1 ст. 115 КК України. На даний момент існує Указ Президента України «Про клятву лікаря», в якій ні слова не сказано про евтаназію. Наразі у світі немає єдиної думки щодо того, наскільки етично позбавляти людину життя на її прохання. З погляду філософії це питання про сенс людського життя, його цінність та значущість. Окрім морально-етичних питань варто враховувати економічний фактор. Адже бувають ситуації, в яких окремим сім'ям просто не під силу підтримувати життєдіяльність хворого родича, знеболюючі препарати можуть коштувати орієнтовно тисячу гривень, а паліативна допомога обходиться в десятки і навіть сотні тисяч. Проблема евтаназії становлять все більше актуальною на фоні поліпшення медичних послуг, реаніματοлогії, яка дозволяє дуже довгий час боротися за життя людини, суттєве старіння населення. Наразі за відношенням до евтаназії всі держави в світі можна розділити на кілька груп: держави, котрі дозволяють як пасивну, так і активну евтаназію (Нідерланди, Бельгія); держави, котрі дозволяють тільки пасивну евтаназію (Ізраїль, Швейцарська конфедерація), держави, де відсутні закони, що легалізують евтаназію, але кримінальне законодавство не переслідує лікарів, що сприяє евтаназії (Іспанія, Колумбія, Швеція); держави, котрі регулюють питання евтаназії шляхом прийняття судового рішення (прецеденту) (США, Великобританія); держави, які передбачають кримінальну відповідальність за такі діяння (Німеччина, Італія); держави, де передбачена кримінальна відповідальність за підбурювання до евтаназії (Португалія, Бразилія Чилі, Канада); держави, де на короткий строк був прийнятий закон щодо легалізації евтаназії, але потім був відмінений (Австралійський Союз, Франція); держави, де законодавець встановив

альтернативу легалізації евтаназії та виділив окремий склад злочину «вбивство з жалю» (Перу). Кеті Енгельхарт, американська журналістка, яка у своїй нещодавній книзі *The Inevitable: Dispatches on the Right to Die* («Неминуче: нариси про право на смерть») розповідає історії шести людей – пацієнтів та лікарів, які у своєму житті зіткнулися з евтаназією. «Коли я починала писати книгу, я знову й знову чула фразу: “Краще я померла б, як моя собака”. Багато людей розповідали мені про евтаназію своїх домашніх улюбленців, яку вони пережили. Вони говорили про те, як присипляли чотирилапих, як про акт милосердя й любові, що хотіли б такого ж кінця і для себе. Люди, які осмислено й добровільно хочуть піти з життя, зазвичай менше турбуються про фізичний біль, аніж про втрату самих себе» [7] пояснює авторка. Основними причинами, з яких тяжкохворі обирають смерть, є: втрата почуття власної гідності (57%); біль (46%), недостойне помирання (46%); залежність від оточення (33%); втома від життя (23%). У прибічників евтаназії наступні аргументи: Евтаназія застосовується з «гуманною» метою допомогти хворій особі піти від страждань та болі. Евтаназія все одно існує поза правового поля. Відмовляючи пацієнту в евтаназії, лікарі тим самими ставлять хворого в такий стан, коли останній страждає, що можна віднести до насилля, жорстокого поводження з людиною, тощо. Людина має право на життя, яка включає можливість розпоряджатися даним правом на свій розсуд. Держава і суспільство мають визнати таке право не заради всіх, а заради тієї невеликої групи людей, які дійсно його потребують. Соціально-економічна ситуація в країнах пострадянського простору не забезпечує можливості повноцінного дорогого лікування невиліковно – хворим людям, тому неправильно підтримувати життя, коли її не бажають з об'єктивних причин. Безнадійно хвора людина міг би виступити в якості донора органів для пацієнтів, яким дуже потрібна трансплантація. До ідей супротивників евтаназії найчастіше відносять наступні: Дозвіл застосовувати евтаназію з великою вірогідністю може стати гальмом у пошуку нових ефективних способів і засобів лікування пацієнтів, бо

часто саме боротьба зі смертю спонукає медицину рухатися вперед. Вірогідність постановки помилкового діагнозу, або відкриття в майбутньому лік які зможуть побороти хворобу. Евтаназія виключає випадки на так зване «чудесне одужання». Не можна не говорити про умисні зловживання таким правом як евтаназія працівниками лікарень і простими громадянами. З релігійної точки зору християнство сповідує принцип, що життя є Божим даром і лише Бог може дарувати або відбирати життя.

Легалізація евтаназії лише збільшить кількість проблем, пов'язаних із цим явищем. Серед них: проблема правильності встановлення діагнозу і прогнозу подальшого розвитку захворювання; проблема одержання згоди пацієнта, що знаходиться в коматозному стані; проблема встановлення і доведення добровільності відходу з життя; медико-етичні проблеми. Прибічники та супротивники евтаназії бажають підкреслити морально-етичний аспект даного діяння. Перші заявляють, що аморально і не гуманно змушувати страждати людину, яка все одно помре, але помре в муках і стражданнях, у той час як кілька уколів зроблять його смерть легкою і тихою. Другі стверджують, що аморально позбавляти людей життя: це суперечить принципам лікарської професії, покликаної охороняти, а не губити життя. Для кого ж евтаназія є в більшій мірі благом? Для хворих і вмираючих людей чи для нас, змушених дивитися на страждання вмираючих людей? Лікар насамперед повинен допомогти хворому пацієнту полегшити його страждання. Це його прямий обов'язок. А те, що є прямим, безпосереднім обов'язком. Ректор Одеського державного медичного університету Валерій Запорожан підкреслює, що межа між евтаназією і вбивством дуже тонка. Тому, перш ніж узаконити подібну допомогу невиліковно хворим, потрібно мати високоморальне суспільство, в якому б чітко виконувалася буква закону. На шляху легалізації евтаназії виникає безліч перешкод, головною серед них є те, що наше суспільство ще не готове до легалізації такої процедури. Потрібно також врахувати, що абсолютна недопустимість евтаназії в нашій країні не позбавляє думок, пов'язаних із

стражданнями невиліковно хворої людини. У той же час неможливо повністю відмовлятися від еутаназії. Питання, яке ставиться сьогодні перед суспільством у зв'язку з легалізацією еутаназії, полягає не в тому, чи повинна ідея вищої цінності життя поступитися перед іншими такими цінностями, як гуманність або милосердя, а в тому, як слід розуміти саму цю цінність, занадто важливу для кожного з нас, щоб ми були готові прийняти таке її трактування, яке нам нав'язують інші.

Отже, одне зі спірних і неоднозначних питань з юридичній та медичній точки зору, науці і практиці прав людини – право на гідну смерть. Еутаназія в більшості країн світу вважається злочином і карається законом. Однак країни Голландія, Бельгія, Швейцарія, Люксембург і Канада закріпили право на смерть юридично, і даний прецедент говорить про те, що й інші країни незабаром стануть наслідувати даний приклад. Так, в Україні неодноразово підіймалось питання про легалізацію еутаназії. На основі нашого дослідження, проведеного серед студентів та викладачів МФК ЗДМФУ та мед. працівників лікарні КМП Міської лікарні №6. Більшість наших респондентів мають поверхневе уявлення про еутаназію, про це свідчить затруднення у відповіді на деякі питання, та невизначенність. У відповіді на питання: “Що таке еутаназія на вашу думку”, студенти в більшості вважають вбивством, або штучним умертвінням. Викладачі загалом відповіли на це запитання як штучне умертвіння. А мед. працівники, маючи досвід роботи з тяжкохворими, визнають еутаназію милосердям. На друге питання: “Як ви відноситеся до еутаназії?”, відповіді розділилися так: студенти – 36% позитивно, 29,7% негативно, 26,2% важко відповісти; викладачі – більшість відповіли позитивно(54,5%); мед. працівники – 64% позитивно. На третє питання з приводу застосування еутаназії до неповнолітніх ,наші респонденти відповіли в більшості негативно. На питання: “Якби ви дізналися, що невиліковно хворі, ви погодилися б на еутаназію?": студенти та викладачі маючи спільну думку не погодилися б на еутаназію по відношенню до себе, але

мед. працівники дали б згоду на проведення евтаназії стосовно себе. Цікавою була відповідь на питання про легалізацію евтаназії, де медичні працівники з урахуванням своєї професійної обізнаності підтримують легалізацію евтаназії. Студентам, в свою чергу, внаслідок недостатньої інформації з цього питання, важко було відповідати. Частина викладачів не має досвіду роботи з хворими, тому вагались з відповіддю. Дослідження показало недостатню правову грамотність наших респондентів, що взагалі притаманно для нашого суспільства в цілому. На наш погляд, визначена проблема на сьогодні, під час воєнних дій, набула ще більшої гостроти.

Перелік джерел інформації

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. Голос України. 1996. 7 серпня.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. Офіційний вісник України. 2003. №11. Ст. 249.
2. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р.
3. Указ Президента України «Про клятву лікаря». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/349/92>
4. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001. № 25-26. Ст. 131.
5. Анікіна Г. В. Перспективи легалізації евтаназії в Україні. Форум права. 2009. № 3. С. 25–34.
6. Грищенко О. Проблема державного забезпечення права людини на застосування евтаназії . Юридичний журнал : Правове видання / МОН України, НПУ імені М.П. Драгоманова. 2005. №6. С. 76-78
7. Довбуш О. Право на гідну смерть. Право України. 2002. № 10. С. 122-125.
8. Кліванська А. Право на евтаназію крізь призму практики Європейського суду з прав людини. Юридичний вісник України. 2013. № 28. С. 22-23.

9. Ольховик Л.А. Правове регулювання еутаназії: вітчизняний та зарубіжний досвід. Південно-український правовий часопис. № 3. 2012. С. 59-62.
10. Петросян М.Є. Евтаназія як моральна та правова проблема. США, Канада, економіка, політика, культура. Наука. №2. 2002. С. 50-65.
11. Примаченко В.Ф. Проблеми евтаназії в кримінальному праві України. Право і Безпека. №2. 2002. С. 109-112.
12. Підлісний Є. Зворотній відлік. Український юрист – 2004. №9(21). С. 58-61.
13. Schanker D. Of Suicide Mashines, Euthanasia Legislation, and the Health Care Criminal The Right to Die, p.69, note 27.
14. Стрельцов Є. Евтаназія: духовні, моральні та правові складові. Юридичний вісник України : загальнонац. прав. газ. / засн. СП «Юрінком Інтер» . 2009. 25 квітня – 1 травня (№17). С. 5.
15. Шпачук А.О. Евтаназія: правові та етичні аспекти. Вісник Академії адвокатури України – 2012. № 3 (25) С. 159-163.

УДК 61:[654.172+004]

ТЕЛЕМЕДИЦИНА ЯК ЧАСТКА БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Ангеліна МОТИНА, Вікторія СУКАЧ, Лариса ВЕЛИКА, Тетяна ІВЧЕНКО

**Медичний фаховий коледж Запорізького державного медико-
фармацевтичного університету**

м. Запоріжжя

Складні умови воєнного часу створили громадянам нашої країни додаткові бар'єри та внесли багато корективів у різні сфери нашого життя, особливо у доступність до медичних послуг. Для українців, які виїхали за кордон це мовний бар'єр та висока вартість медичних послуг. Для українців, які залишились на окупованих територіях, це неможливість потрапити до закладів